

**ODBRANIMO
TESLU**

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

CRTA:

ODBRANIMO TESLU

Ova studija slučaja je deo zajedničkih napora Centra za istraživanje, transparentnost i odgovornost (CRTA), Nacionalne koalicije za decentralizaciju (NKD), Beogradskog centra za bezbednosnu politiku (BCBP) i Partnera za demokratske promene da podstaknu veće učesče građana u odlučivanju kroz inicijativu „Građani imaju moć”. Izrada ove studije omogućena je uz podršku američkog naroda putem Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID). Sadržaj studije je isključivo odgovornost autora i ne predstavlja nužno stavove USAID-a ili Vlade SAD.

NACIONALNA
KOALICIJA ZA
DECENTRALIZACIJU

BCBP

**PARTNERI
SRBIJA**

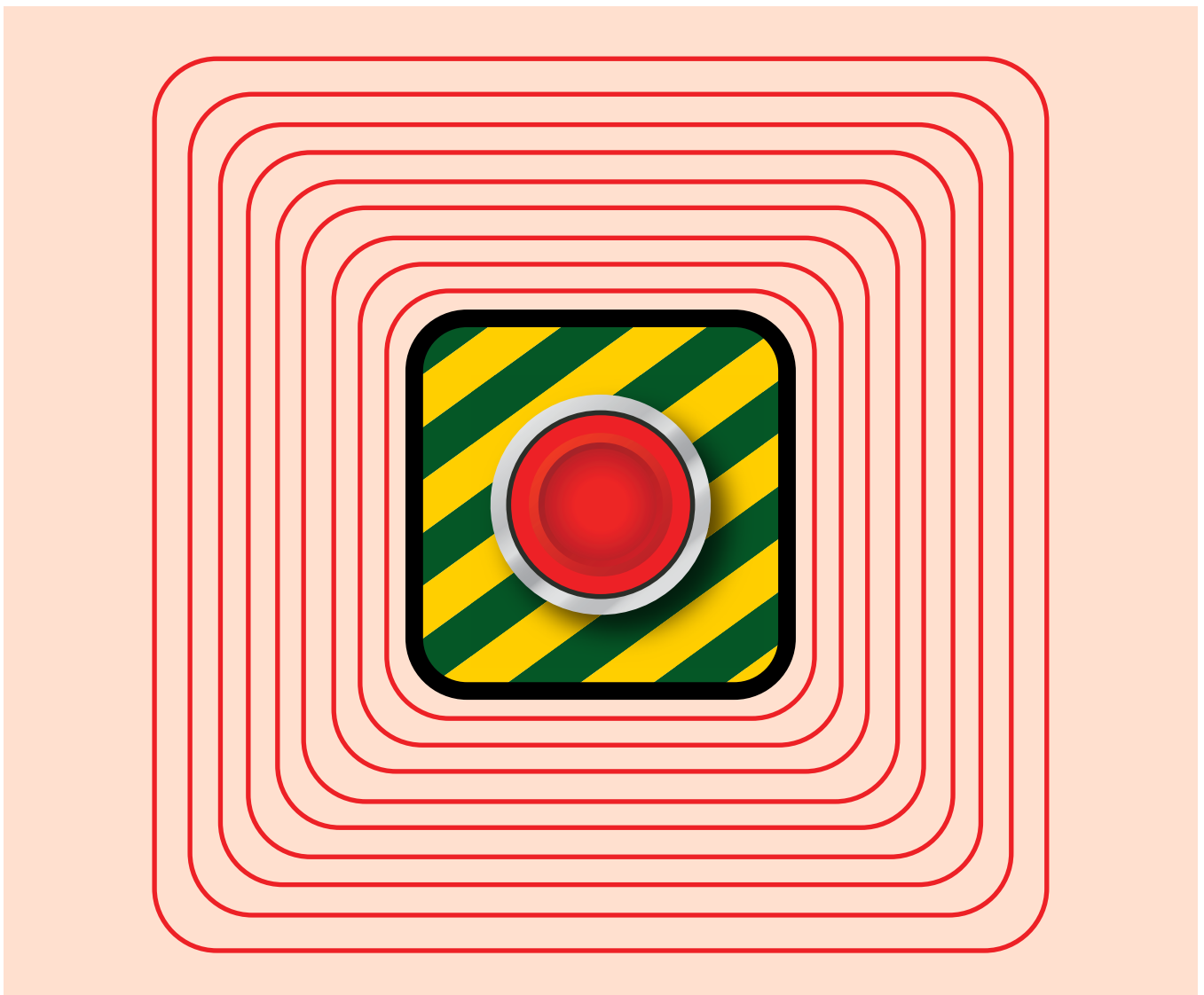
Tu negde između Strelišta, Stare Mise i Koteža otpakovani su u isto vreme i „Monopol“ i „Riziko“, pa izmešane kućice, tenkići, novčanice, „šanse“ i „iznenađenja“ stoje na betonskim *panjćima*, koje starosedeoci Tesle uporno nazivaju *stubićima*. U ovom zelenom pančevačkom naselju sve naizgled deluje mirno, ali samo dok ne uočite plakate koji upozoravaju na opasno stanje: „BORBA SE NASTAVLJA! Odbranimo Teslu od investitorskog urbanizma! Sprečimo betoniranje zelenih površina i dečjih igrališta!“.

Vlasničke kartice za „Monopol“ izmešane su tako da je investitor već prigrabio neke od ključnih lokacija. „Najpre su 'napadnute' dve glavne ulice koje idu od centra grada i ulivaju se u Teslu. Imale su vojvođanski šmek, švapske kuće, a sada su tu višespratnice koje se apsolutno ne uklapaju u ambijentalnu celinu. Tu se doselilo dosta ljudi, pa su potom investitori krenuli da napadaju naše naselje“, kaže Biljana Kerić iz inicijative „Odbranimo Teslu“.

Na nepravednu raspodelu pozicija u „Monopolu“ aktivisti su odgovorili ubacivanjem figura iz „Rizika“. Ne osvajaju se, doduše, kontinenti, ali se borba vodi takvim žarom kao da je u opasnosti čitava Azija ili u najmanju ruku Južna Amerika. Na poljima se, osim tenkića, očekuju i bageri, ali Teslaši raspolažu sasvim respektabilnim naoružanjem: od takozvanih „snajper-baba“ koje s prozora motre na platane, do njihovih unuka koji se protiv betona bore lokalpatriotskim sastavima. Između ove dve starosne kategorije nalaze se prvoborci, dobrovoljno mobilisani:

psiholozi, arhitekta, programeri, vozači, nastavnici, frilenseri, zanatlije, trgovci... i tako u nedogled, jer je komšiluk uspeo da u kratkom periodu, i to u vreme ograničenog kretanja, ubedi dve hiljade Teslaša i Pančevaca da podnesu pojedinačne primedbe na „plan detaljne regulacije (PDR) naselja Tesla“ kojim je, kako navode, predviđena seča platana, betoniranje zelenih površina i izgradnja novih višespratnica.

Opasnost je otkrivena sasvim slučajno. Udruženje Pansej, koje je ime dobilo po starom nazivu Pančeva, objavilo je na svom sajtu (bez ikakvih dodatnih komentara) planove koji se nalaze na javnom uvidu. Reč je o udruženju osnovanom 2018. godine, koje među svoje aktivnosti između ostalog ubraja afirmisanje i podsticanje učešća građana u razvoju zajednice i društva u celini. Upravo su to i učinili svojom objavom, na koju je naišla Teslašica Biljana Kerić: „U isto vreme objavljen je plan za Rafineriju, za skladište opasnog otpada, plan za Teslu i dva urbanistička projekta. Bila je to puka sreća: ja sam prepoznala svoju zgradu, nakon čega sam konsultovala kolegu urbanistu, da vidim da li sam sve dobro shvatila. Pitala sam i pejzažnog arhitektu da li sam dobro razumela plan za seču platana, a kad sam dobila potvrdu da jesam, objavila sam informaciju o tome na grupi 'Odbranimo Pančevo'. Pozvali smo ljude da dođu na prezentaciju oba plana i tako je krenula ova priča“.

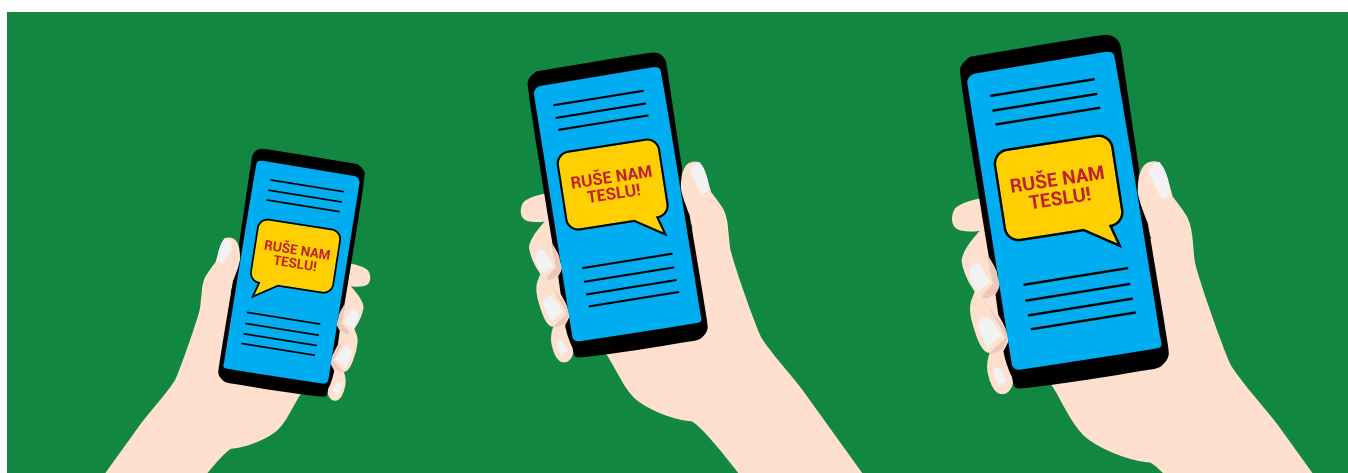
Crveni alarm

Naselje „Tesla“ dobilo je ime po istoimenoj (upokojenoj) fabrici sijalica, nastaloj 1931. u okviru drugog talasa industrijalizacije, kada je međuratno Pančevo dobilo i Fabriku ravnog stakla (1932) i Fabriku aviona „Utva“ (1937). Kako bi se naselje makar u izvesnoj meri zaštitilo od štetnih efekata industrijalizacije, posađen je dugačak drvoored platana kojem nije trebalo mnogo vremena da postane zaštitni znak ovog naselja.

Drveće je štitilo generacije Teslaša ne samo od nuspojava proizvodnje sijalica i tekstila („Trudbenik“ i „Banačanka“), stakala i aviona, već i od aerozagađenja iz južne industrijske zone. Analizirajući njen položaj, Dragan Ugrinov i Aleksandar Stojanov zaključuju u svom radu da su fabrički kompleksi postavljeni „mimo svih pravila prostornog planiranja“, pogotovo s obzirom na vetrove: „Južna industrijska zona je na pravcu uticaja dva dominantna vetra: jugoistočnog i severozapadnog. Kako je grad Pančevo u odnosu na Južnu industrijsku zonu orijentisan u severozapadnom segmentu, to jugoistočni vetrovi nose zagađujuće materije na grad Pančevo“ [1]. Do istog zaključka došao je i Vedran Živanović sa Geografskog fakulteta u Beogradu u svom istraživanju o ekološkim promenama u Gradu Pančevu. On navodi kako je Pančevo izuzetno ugroženo, kao „područje zagađene i degradirane životne sredine, u kojem je neophodno sanirati i revitalizovati degradirane i ugrožene ekosisteme“ [2].

Zbog svega navedenog, i nacrt „Prostornog plana Republike Srbije od 2021. do 2035“ prepoznaje Pančevo kao područje sa negativnim uticajima na čoveka, biljni i životinjski svet i kvalitet života [3]. U ovu kategoriju ugroženih područja uvršteni su i Bor, Obrenovac, Smederevo, Beograd, Novi Sad i Subotica, ali je Pančevo navedeno pre svih njih, kao prvo u nizu. U tabeli koja prikazuje kategorizaciju kvaliteta vazduha, u Pančevu se sve crveni, što signalizira da je vazduh prekomerno zagađen „zbog koncentracije koja je premašila graničnu ili tolerantnu vrednost“.

Sve to je, kroz gorak osmeh kažu Teslaši, dovelo do pojave posebne sorte kancera s nadimkom „pančevac“, ali je zagađenje (dodaju kroz osmeh bez gorčine) pozitivno uticalo na inteligenciju građana. Ta mala narcisoidnost, međutim, nije neosnovana: mediji su u više navrata izveštavali da čak 10 odsto članova Mense iz Srbije živi baš u Pančevu.

Ruše nam Teslu

„Dan pre prezentacije nacрта, stiže mi na Viber cirkularna poruka: Dođite u što većem broju, betoniraju Teslu“, kaže Dobrivoje Milosavljević. Branka Janjušević dodaje da nije bila redovna korisnica društvenih mreža dok nije došlo do uzbune: „Prvo sam videla neke nalepnice na kojima je pisalo 'Ruše nam Teslu' – kasnije saznam da ih je stavila Bilja. Na to 'Ruše nam Teslu', ja sam odmah skočila – kome da se priključim? Onda me je neko ubacio u Vajber grupu, gde je objavljeno da će biti istampanih papira kod supermarketa. Sišla sam odmah i rekla 'Daj mi sto komada'. I tako sam krenula, od vrata do vrata...“.

Slogan „Ruše nam Teslu“, za koji se ispostavilo da gađa pravo u metu, nije, međutim, smislila Biljana. „Ja sam imala ideju da napišem detaljno šta se dešava, da počnem tekst rečima 'U toku je javni uvid plana detaljne regulacije'...“, priseća se ona svoje birokratske konstrukcije. „Onda je došla jedna komšinica i rekla: 'Ma šta je ovo? Udari RUŠE TESLU, da vidiš kako ćemo da podignemo narod!'“. I narod se zaista podigao, čim je saznao šta je posredi – što preko Vibera, što preko plakata i nalepnica, što od usta do usta i od vrata do vrata. Napravljena je Vajber grupa sa 250 članova, a ubrzo su se javili i volonteri koji su na sebe preuzeli vođenje društvenih mreža, sistemom „Ja ću Instagram“, „Ja ću Tviter“, „Ja sajt“... U okviru kampanje kreiran je i upečatljiv logo: Nikola Tesla vezanih očiju i usta, kojem se iznad glave – umesto sijalice – nalazi sijaličasta krošnja. Iskorišćeni su svi onlajn resursi: objave, pozivi na događaje, snimci dronom, ali i mimovi, budući da Teslaši ubrajaju humor u svoje najjače ofanzivne resurse.

Čekajući Pančevac

„Ovaj problem nam non-stop visi nad glavom“, kažu aktivisti: „Svake nedelje kupujemo taj 'Pančevac', čekamo da li će izaći plan“.

„Pančevac“ danas važi za najstarije aktivne novine u Srbiji, starije od „Politike“ čak tri i po decenije. U svom prvom broju, onom iz 1869. godine, list se obavezao da će doprinostiti „opštim narodnim težnjama“. Dosta indikativno, u uvodniku je navedeno da „opšti napredak naroda nije rezultat jedne snage, jednoga činioca, nego je proizvod opšte saradnje svijju poluga, koje život narodni u napred kreću“ [4]. Stotinu pedeset godina kasnije, upravo je ta borba za opšti napredak, borba protiv jedne snage koja je poverovala da je jedina, okupila u teslašku inicijativu pojedince koji su se do pre godinu dana jedva poznavali. „To govori da možeš da se pouzdaš u svoje komšije, da još postoji volonterski duh i da je samo potreban neko da pokrene stvari. Uvek se napravi neka prva grupa, 'ložana' koja povlači ostale“, kaže Dragana Malidžan Vinkić.

24. jula 2020. godine, „Pančevac“ u svom 4875. broju donosi tekst pod naslovom „Do balansa teško, ali je neophodan“. U njemu se navodi da je grupa stanovnika Tesle došla u redakciju s pričom da su do 30. jula na javnom uvidu izmene i dopune plana detaljne regulacije stambenog bloka prema kojima bi trebalo da se izgrade četiri zgrade, kratka saobraćajnica i trafostanica na potezu iza četvorospratnice preko puta tržnog centra „Big“ u Ulici Miloša Obrenovića. „Primedbe se odnose na to da će nove zgrade stanarima smanjiti pogled i osvetljenje, jer će se graditi preko puta postojećih, da će se saobraćaj iz tržnog centra slivati kroz naselje pošto će nova saobraćajnica povezati ulice Stefana Stratimirovića i Jovana Ristića, kao i da će deo igrališta i zelenih površina biti oduzet. Teslaši se brinu da će platani u Ulici Miloša Obrenovića biti posečeni i zamenjeni manjim rastinjem kako bi se proširili parkinzi, što će povećati zagađenje naselja“ [5].

Sedam dana kasnije, na naslovnoj strani ovog nedeljnika našla se poruka direktora pančevačkog JP „Urbanizam“: Slave Bojadžievski izjavio je da niko „ni u snu nije pomišljao da seče platane na Tesli!“ [6]. Tri ključne poruke teksta bile su sledeće: (A) na označenim mestima je još pre devet godina isplanirana izgradnja višestambenih porodičnih objekata, s tom razlikom što se sada umesto četiri sprata s potkrovljem planira sprat manje; (B) priča o seči platana je „besmislena, to se neće desiti, to niko ni u najluđim snovima ne bi pomislio“, a Ulica Miloša Obrenovića „uopšte nije predmet ovog plana i rasprave“; (C) direktor „Urbanizma“ ne vidi razloge „da grad ne prihoduje prodajom parcela investitorima“, jer „zašto bi se neko odricao investicija u korist građana“.

Iako je naslov teksta u „Pančevcu“ tog 31. jula glasio „Teslaši, bez brige, vaš kraj ne menja lični opis“, čini se da nije utešio nijednog Teslaša. Danilo Jovanov kaže da je pitao nadležne šta građani dobijaju od toga što se podižu nove zgrade. „Reda veličine dva obdaništa“, glasio je odgovor. „Na to je usledilo moje kontrapitanje“, priseća se Danilo: „Da li je zaista potrebno izvršiti ekocid na Tesli zarad dva obdaništa?“. Odgovora ovog puta nije bilo.

Strah u ulici platana

Biljana je pre nekoliko godina otputovala u Kopenhagen i zatekla ga raskopanog, baš u vreme tamošnje predizborne kampanje. „Ja sam ih pitala – je li ovo zbog izbora? Ljudi su me samo bledo pogledali, nisu videli nikakvu vezu između ta dva. Odgovorili su mi – ne, mi se spremamo za klimatske promene“. U prestonici Kraljevine Danske sistematski se povećava udeo zelenila, a bespotrebne betonske parcele zamenjuju se rešetkastim površinama za drenažu. Pređemo li Eresundskim mostom iz Kopenhagena u Malme, videćemo prve ozbiljne korake u implementaciji projekta „Street Moves“ Švedskog nacionalnog centra za arhitekturu i dizajn [7]. Njihova je zamisao da iz urbanih sredina izmeste parkinge za automobile kako bi na oslobođenom prostoru napravili „mesta za susrete“ sa klupama, parkingom za bicikle i trotinete, i – naravno – zelenilom (neka varijanta teslaških stubića). Ideja je da se do 2030. godine što više ulica učini zdravim, održivim i „druželjubivim“, a pilot-projekat naišao je na podršku 70 odsto ispitanika.

Natrag u Pančevo, gde se u isto vreme planira sadnja betona. Biće, doduše, i zelenila, ali je reč o niskim, kuglastim formama, upozoravaju aktivisti, a takvo drveće niti pruža hladovinu, niti zaštitu od aerozagađenja i obilnih padavina, pa ukupno posmatrano ima minimalnu ekološku vrednost. Postoji li ijedna disciplina u kojoj kuglaste forme mogu da izađu na crtu platanima? Postoji, kažu Teslaši – nisko drveće je lakše za održavanje i ne pravi problem pri održavanju podzemnih instalacija. A jesu li ti platani zdravi posle toliko godina, nazire li se neki znak truljenja? Ne, nema ni govora o tome, tvrde. „Mi učimo sve vreme, vučemo eksperte za rukave, raspitujemo se kako da sačuvamo drveće, kako da ga negujemo, kako se orezuju grane... To je način kako shvatamo, razumemo i reagujemo na ovu situaciju. Naša strategija nije 'buka i drama', već prikupljanje informacija i savetovanje s ekspertima“, kaže Dragana.

„Ako iseku drveće, niko neće ovog momenta umreti od zagađenja ili od 'toplotnih ostrva', ali sve to na duže staze utiče na zdravlje onih koji su najslabiji“, dodaje Biljana. „Naselje je napravljeno kao ekološko, upravo zbog tri fabrike koje su bile preko puta, a koje više ne postoje, ali je sada tu tržišni centar, kao i zbog Južne industrijske zone. Oni koji su postavili ovo naselje ušuškali su ga u zelenilo, imali su svest o životnoj sredini, a ovi danas hoće da devastiraju ono što je nekad u prošlosti pametno osmišljeno“.

O ekološkoj svesti starih Pančevaca, ili makar o njihovoj ljubavi prema zelenilu, svedoče i istorijski izvori. U ovom gradu je 1905. godine održana ogromna poljoprivredno-industrijska izložba koja je okupila oko 100.000 posetilaca, a čija je priprema trajala godinama. Živana Krejić i Snežana Milićević, koje su istraživale ovu impozantnu preteču savremenih turističkih događaja, navode kako je „temeljnost u organizaciji događaja podrazumevala obnovu kompletne infrastrukture grada“, što je osim izgradnje saobraćajnica i smeštajnih kapaciteta podrazumevalo sistematsko ozelenjavanje ulica i trgova [8]. O nastojanjima da u gradu bude što više zelenila ilustrativno svedoči i jedna beleška nezadovoljnog Pančevca, objavljena 7. decembra 1936. u „Pravdi“ pod naslovom „Istinito ali žalosno“: na trgu i oko spomenika „sem

retke samoniklice trave, ništa drugog nema! Nigde džbuna, niti grana, a o cveću i rundeli ni da govorimo. Oko spomenika samo šatra do šatre sa opancima, kupusom, paprikama, kasapnicama itd, što žalosnu sliku baca naročito za stranca" [9]. Nepotpisani autor vrlo decidno imenuje i krivca: opštinsku upravu.

Briga o zelenilu prenosila se s generacije na generaciju, pa je sedamdesetih godina usvojen plan ozelenjavanja naselja. Biljana kaže da su aktivisti došli do tog plana i da je njime bilo predviđeno još više drveća u naselju, ali deluje da su te ideje bile – poslužimo se rečnikom glavnog urbaniste – tek „ludi snovi“. „Ovde inače ima dosta podzemnih voda i dešava se, čim je malo jača kiša, da u podrumima bude vode. Zelena površina skuplja kišnicu, pa na Zapadu imamo trend pretvaranja parkinga u zelene površine, a kod nas vlasti vode suprotnu politiku, kao da klimatske promene ne postoje“.

Podnošenje primedbi

Teslaši nemaju preciznu informaciju o tome ko je investitor koji je zainteresovan za izgradnju višespratnica u njihovom naselju. Kruže glasine, ali neko konkretno ime i prezime, ili možda naziv građevinske firme, zapravo i ne igraju preveliku ulogu: zahtevi ostaju isti, bez obzira na to ko je na suprotnoj strani. Dobrivoje se priseća pritisaka koje je inicijativa trpela na samom početku: „Pretili su sestri jedne aktivistkinje da će dobiti otkaz. Saznali smo od insajdera i da su se pojedini ljudi raspitivali kakva je naša situacija, koja nam je cena. Svaki put kada smo organizovali peticiju ovde na panjićima, redovno je viđan i gradonačelnik kako obilazi lokaciju u svom automobilu“.

„Mi uz ovaj problem imamo i problem polutransparentnosti“, dodaje Biljana: „Kada se pojavi jedan plan, prosečan građanin ne može da ga razume, ne zna šta se krije iza tog plana, da li je posredi nešto dobro ili loše. Ako se plasira priča da se grade vrtići i parking mesta to možda zvuči super, ali kad prodreš u taj plan i vidiš šta je cena – da će iseći drveće, da neće biti igrališta, onda je priča potpuno drugačija“. Prema rečima ove aktivistkinje, jedna od ključnih uloga inicijative bilo je upravo „prevođenje“ administrativnog i stručnog jezika na „narodni“ srpski. Išlo se, naravno, i u suprotnom smeru, što je dovelo do nove zavrzlake – kako svoj lični, duboki osećaj nezadovoljstva prevesti sa svog jezika na jezik birokratije, pogotovo ako u timu nema pravnika? Biljana se priseća kako je tekst primedbi imao nekih manjkavosti, ali su Teslaši uspešno učili u hodu, a savete su u narednim koracima tražili od urbaniste, pejzažnog arhitekta i saobraćajnog inženjera.

Potpisivanje i slanje primedbi bilo je utoliko teže što se čitav proces odvijao za vreme ograničenog kretanja usled pandemije. Ipak, upotrebom različitih onlajn i oflajn mehanizama priča se raširila čitavim naseljem, pa je primedbu u svoje ime poslalo čak 2000 Teslaša i Pančevaca. Ta solidarnost i svest o zajedničkom dobru za Biljanu je bila prijatno iznenađenje: „Ja ne vozim kola, ali znam da vozači imaju veliki problem s parkingom. Meni je bilo sjajno što

su ljudi rekli – da, naravno, nama nedostaju parkinzi, ali ne želimo ih na račun zelenih površina“. Kako je broj nezadovoljnih građana premašio očekivanja, i gradska uprava je morala da se prilagođava. Dobri voje primećuje da se prezentacije i rasprave uvek odvijaju u malim salama, ali je rasprava o Tesli, zbog prašine koja se podigla, morala da bude prebačena u veliku salu u koju opet nisu mogli da stanu svi zainteresovani.

Kašika u medu i problem velike varoši

Ako bi na vremenskoj liniji trebalo da locira tačku koja je dovela do ubrzanja urbanističke dramaturgije, Biljana bi se prisetila konferencije predsednika Vučića na kojoj je najavljeno otvaranje fabrike Brose u Pančevu. Predsednik je tada najavio da će zaposleni u toj fabrici imati prosečnu platu od oko 1700 evra, te da će živeti „bolje nego u Nemačkoj“. Dodao je i to da je Pančevcima „upala kašika u med“, kao i da će uskoro kvadrat strana u tom gradu biti triput skuplji nego u Beogradu.

A zatim: „Bukvalno preko noći, cene kvadrata u novogradnji skočile su za 300 do 400 evra. Nastala je velika jagma, doselilo se mnogo Beograđana. Škola u koju sam ja išla bila je pred gašenjem, a sada je upisala dva nova razreda“, kaže Biljana.

Ovaj komplikovani ljubavni odnos Beograda i Pančeva traje, valjda, otkad je Beograda i Pančeva, ili barem otkad ih nazivamo tim imenima. Ukoliko iz arhivskog fundusa iskopamo „Beogradske opštinske novine“, izdanje od 1. decembra 1929. godine, pod prašinom starog papira otkrićemo zabrinutost gospodina Milivoja Savića iz Ministarstva trgovine i industrije, kao i ništa manju brigu dr Milosava Stojadinovića: Beograd postaje prevelik. Da bi se njegovo stanovništvo prehranilo, cenio je Savić, trebalo je što pre izgraditi most ka Pančevu i „izvršiti odbranu ritova pančevačkih od vode“, kako bi u prestonicu mogli prispeti proizvodi „najvećih baštovanluka“ [10]. I dr Stojadinović je u svom autorskom tekstu izrazio želju za tim mostom, kako bi se Beograd, Zemun i Pančevo spojili u jednu „Opštinu Velikog Beograda“: „Put od Beograda do Pančeva u zagrejanim vagonima i sa divnim izgledima na obe strane, trajaće taman toliko koliko je potrebno da naš novi putnik prelista nekoliko stranica novina“ [11].

Pančevački most pušten je u saobraćaj šest godina kasnije. U poređenju s vremenom koje je nekim Beograđanima potrebno da zbog posla, lečenja ili fakulteta pređu s jednog na drugi kraj grada, put od Pančeva do centra Beograda danas zaista traje toliko koliko je putniku potrebno da prelista novine. Pančevo je, pomalo paradoksalno, kao susedna opština postalo bliže Beogradu nego neka beogradska naselja, pa je sve više onih koji su zaposleni u glavnom gradu, a dom zasnivaju na jugoistoku Vojvodine.

Pokretači promena

U istraživanju o ekološkim aktivistima, objavljenom 2015. godine, Jelisaveta Vukelić je na reprezentativnom uzorku došla do zaključka da je polovina Pančevaca ekološki pasivna, a da se tek tri procenta građana mogu smatrati eko-aktivistima. Preostalih 47 procenata delili su „eko-građani“ i „potencijalni eko-građani“ za koje se – na osnovu prethodnog ponašanja – moglo očekivati „da budu aktivniji u budućnosti, pogotovo ako postoji spoljni podsticaj“ [12]. Upravo se

takav podsticaj, doduše neželjen, desio Teslašima pet godina kasnije i oni su se, uglavnom bez ikakvog prethodnog aktivističkog i ekološkog iskustva, masovno okupili u odbrani svog naselja.

Za manje od godinu dana i uz minimalne finansijske resurse, inicijativa je upalila alarm u susedstvu i podstakla građane da pošalju više od 2000 primedbi na plan, koji je potom vraćen na doradu. Pokrenuta su četiri pravna procesa, organizovane akcije čišćenja naselja, obezbeđeni merači kvaliteta vazduha – ne samo za Teslu, već i za Misu i Kotež 2, a u okviru štampane i onlajn peticije „Stop betoniranju naselja Tesla u Pančevu – za zelenu Teslu!“ prikupljeno je više od 5000 potpisa zabrinutih građana i građanki. Inicijativa je pripremila primedbe i mobilisala građane da podnesu primedbe na zahtev za potrebu izrade Studije uticaja na životnu sredinu projekta firme „Promist“ za skladištenje veštačkog đubriva, a nadležnom organu podnete su žalbe na odluku da se Studija ne izrađuje. Rezultat je stigao krajem juna: republičko Ministarstvo za zaštitu životne sredine poništilo je rešenje Pokrajinskog sekretarijata za urbanizam i zaštitu životne sredine u Novom Sadu, čime je potvrđena validnost argumenata Inicijative.

Teslaši su najpre, uz konsultaciju s ekspertima, utvrdili nekoliko neregularnosti u vezi sa PDR-om. Ubrzo nakon toga je putem projekta angažovan advokat koji je revizijom relevantne dokumentacije utvrdio dodatna kršenja zakona u vezi sa PDR Tesla, što je rezultiralo pokretanjem tri pravna postupka tokom marta 2021. godine. „Veoma smo zadovoljni što nam je CRTA predložila i obezbedila advokatsku kancelariju koja ima iskustva u ovoj jako uskoj i specifičnoj oblasti jer to svakako ne bismo mogli sami, s pravnicima koji nemaju to iskustvo, a s kojima smo se prethodno konsultovali. Osećamo se sigurnije jer smo zajedno pročitali mnogo planskih dokumenta, zakona i pravilnika i pronašli prekršaje kada je u pitanju plan za naše naselje Tesla“, kaže Dobrivoje.

Inicijativa „Odbranimi Teslu“ je pokrajinskoj urbanističko-građevinskoj inspekciji podnela Zahtev za sprovođenje vanrednog inspeksijskog nadzora, a lokalnom i republičkom ombudsmanu poslata je Pritužba na zakonitost rada organa Grada Pančeva. Osim toga, na adresu Sekretarijata za urbanizam Grada Pančeva otišao je Zahtev za stavljanje van snage PDR „Tesla“ i Programa otuđenja građevinskog zemljišta. U maju 2021. godine advokat je pred Ustavnim sudom pokrenuo zasad poslednji planirani pravni postupak – Inicijativu za pokretanje postupka za ocenu ustavnosti i zakonitosti PDR 'Tesla'. Odgovor Ustavnog suda se čeka, a u međuvremenu je pokrajinska inspekcija odgovorila da je od Grada Pančeva zatražila odgovarajuću dokumentaciju kako bi mogla da potvrdi potrebu za inspeksijskim nadzorom. Krajnji cilj ovih postupaka je da se uklone sve sporne odredbe PDR-a, kao i da se iz Programa otuđenja zemljišta izostave javne površine.

Iz inicijative navode kako su pre pokretanja pravnih procesa došli do nezvaničnih saznanja da je otuđenje dve sporne javne parcele planirano u aprilu 2021. godine. S obzirom na to da je grad objavio prodaju nekoliko javnih površina u aprilu, a da među njima nije bilo spornih parcela u naselju Tesla, članovi inicijative prepostavljaju da su pokrenute pravne procedure dale rezultata i da je otuđenje javnih površina u naselju Tesla za sada odloženo.

Za svoj sveobuhvatni angažman, inicijativa „Odbranimi Teslu“ dobila je i nagradu „Pokretači promena“ koju dodeljuje Beogradska otvorena škola u saradnji sa Beogradskim

fondom za političku izuzetnost (BFPE) i Balkanskom istraživačkom mrežom (BIRN) Srbija.

U maloj lokalnoj revoluciji od velikog su značaja bili saveti drugih organizacija iz Srbije, koje su se već suočile sa sličnim problemima. Tako su, na primer, ljudi iz Leskovca, iz pokreta „Dubočica u srcu“, sugerisali svojim saborcima sa severa da svakog vikenda, sve dok je lepo vreme, prave događaje na otvorenom kako bi držali ljude budnim: „Pokažite komšijama da se nešto dešava, da treba da budu svesni problema, da se uključe, i pružite im nešto lepo“. To nešto lepo realizovano je u vidu jednog koncerta i dva piknika, pri čemu se pozivu odazvalo više od 500 ljudi. Koncert je realizovan u prijateljskom duhu, po principu „ja znam ovog dečka, ti znaš onog, ona hoće da nam pozajmi struju, a ovaj će doneti ozvučenje“. Na koncertu je pro bono svirao poznati gitarista iz kraja, a bila je organizovana i redarska služba. Osim mnogobrojne publike, realan pokazatelj uspešnosti koncerta bilo je i pojavljivanje prodavaca šećerne vune.

Iskustvo koje su stekli za godinu dana Teslaši nesebično dele s drugim inicijativama. „Od dana kada smo započeli ovu priču naučili smo zaista mnogo, toliko da nam se ljudi obraćaju s molbom da im pomognemo oko pisanja primedbi. Pisali smo primedbe na Prostorni plan Srbije, pomagali stanovnicima Kovačice u pisanju primedbi na plan za auto-put Beograd – Zrenjanin – Novi Sad, ali i kod individualnih procesa, kada je nečija imovina bivala ugrožena stanogradnjom. Bavimo se čak i beogradskim temama, saradujemo sa Združenim inicijativama i pokretima, branimo Revu, pomažemo ljudima iz Novog Sada i Zrenjanina“ – tako Dobrivoje skicira razgranati sisem solidarnosti.

Legalno i elegantno

Iako je mnogo toga učinjeno, Teslaši i dalje žive u neizvesnosti. „Previše je požara za gašenje, ne možeš biti potpuno proaktivan ako stalno iskaču novi problemi“, kaže Dragana. Društvo okupljeno oko stubića / panjića ipak ima spreman odgovor na mnoge „šta ako“ situacije: prati se dalji tok pokrenutih procesa, šalju se primedbe na ponovljeni javni uvid, učestvuje se na javnim raspravama, unapređuje se funkcionisanje naselja... A ako se pojave drvoseče? Imaju plan i za to, kažu. Neće unapred da ga otkrivaju, ali napominju da će biti „legalno i elegantno“. „Mnogo Teslaša je baš ljuto i kivno. U Teslu su nam dirnuli i može svašta da bude ako ovi ne popuste, jer znamo da Teslaši neće popustiti“, tvrdi Dobrivoje.

Kakav je, naposletku, odnos snaga u ovoj borbi? Tenkići iz „Rizika“, rasuti po stubićima, zauzeli su borbeni položaj i spremno čekaju bagere. U „šansama“ i „iznenađenjima“ iz „Monopola“ krije se – čuli smo – nekoliko legalnih a elegantnih rešenja, a ključne vlasničke kartice, bez hipoteke, i dalje su u rukama Teslaša. Na tabli za „Monopol“ više nema fabrike po kojoj je naselje Tesla dobilo ime, ali neka lakoverni ne tumače to kao simbol: nešto u Tesli i dalje uporno svetli, kao da je uključen čitav pogon za proizvodnju sijalica.

Izvori:

- [1] Ugrinov, Dragan & Stojanov, Aleksander [2011]. Merenje zagađenja vazduha benzenom u gradu Pančevu. *Hemijska industrija*, 65(2), 211-217.
- [2] Živanović, Vedran. [2017]. Environmental changes in the city of Pančevo. *Zbornik radova - Geografski fakultet Univerziteta u Beogradu*, (65-1a), 449-462.
- [3] Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture. [2021]. *Prostorni plan Republike Srbije od 2021. do 2035. godine (nacrt)*. Link: <https://www.mgsi.gov.rs/sites/default/files/PPRS%20Nacrt.pdf>
- [4] Pančevac. [1869]. Uvodnik.
- [5] Pančevac. [2020]. Do balansa teško, ali je neophodan. (24. jul 2020).
- [6] Pančevac. [2020]. Teslaši, bez brige, vaš kraj ne menja lični opis. (31. jul 2020).
- [7] Guardian. (2021). How Sweden is taking back parking spaces to improve urban living. Link: <https://www.theguardian.com/environment/2021/feb/08/how-sweden-is-taking-back-parking-spaces-to-improve-urban-living>
- [8] Krejić, Živana, Milićević, Snežana. [2019]. Poljoprivredno-industrijska izložba u Pančevu 1905. godine kao preteča savremenih turističkih događaja. *Baština*, (49), 191-202.
- [9] Vreme. [1936]. Istinito ali žalosno. (7. decembar 1936).
- [10] Savić, Milivoje. [1929]. Uvodnik, *Beogradske opštinske novine*.
- [11] Stojadinović, Milosav. [1929]. Problem velikog Beograda, *Beogradske opštinske novine*.
- [12] Vukelić, Jelisaveta. [2015]. Ko su ekološki aktivisti i lideri ekološkog pokreta u Srbiji. *Kultura*, (148), 123-143.

Impresum

Izdavač:
CRTA

Autori:
Stefan Janjić

Dizajn i prelom:
Jakov Ponjavić

Jul 2021.

